

BARTŁOMIEJ SUCHOWIERSKI

Uniwersytet w Białymstoku

PRZYGOTOWANIE DO PRZESTĘPSTWA PRANIA PIENIĘDZY

1. WSTĘP

Przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa prania pieniędzy są wartości majątkowe pochodzące z czynu zabronionego¹. Jako że popełnianie większości przestępstw ma sens wyłącznie wtedy, gdy przestępca może majątek uzyskany w ten sposób wykorzystać w życiu codziennym, toteż proceder prania pieniędzy stanowi nieodłączną część działalności przestępczej nakierowanej na zwiększanie majątku².

Proceder prania pieniędzy jest problemem ponadnarodowym. Nierzadko przestępcy usiłują wykorzystać słabość w przepływie informacji pomiędzy krajami czy też asymetrię regulacji prawnych występującą pomiędzy nimi, w celu „wyprania pieniędzy”. Z tego też względu społeczność międzynarodowa stara się wprowadzić wspólne standardy walki z tą przestępczością, w szczególności odbywa się to poprzez prawo międzynarodowe. Następuje to w drodze polepszenia przepływu informacji czy też unifikacji pojęciowo-prawnej. Wyrazem tego działania są między innymi zalecenia organizacji międzyrządowej „Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy” (ang. Financial Action Task

¹ Uchwała SN z 18 grudnia 2013 r., I KZP 20/13, Legalis nr 742176.

² B. HOŁYST, *Kryminalistyka*, Warszawa 2010, s. 382.

Force; dalej: FATF), dyrektywy unijne czy też raporty międzynarodowych agencji lub komitetów wskazujące uchybienia w prawodawstwie poszczególnych krajów. Pod wpływem działań Komitetu Moneyval doszło w ostatnim czasie w Polsce do penalizacji przestępstwa przygotowania do prania pieniędzy.

Ze względu na to, że uzasadnienie do nowelizacji kodeksu karnego³, penalizujące przestępstwo przygotowania do prania pieniędzy, odwołuje się w gruncie rzeczy praktycznie tylko do raportu Komitetu Moneyval⁴, toteż należy rozważyć słuszność powyższej zmiany z punktu widzenia dogmatyki pod kątem tego, czy zasadne było rozszerzenie penalizacji przestępstwa prania pieniędzy na formę stadialną przygotowania.

Zasady techniki prawodawczej⁵ nakładają wiele wymogów, które powinny być spełnione przed złożeniem projektu ustawy w sejmie. Zgodnie z zasadami prawidłowej legislacji uzasadnienie do projektu ustawy powinno zawierać między innymi wyjaśnienie potrzeby i celu wydania ustawy, przedstawienie rzeczywistego stanu w dziedzinie, która ma być unormowana; przedstawienie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych i prawnych ustawy⁶. Zastosowanie się do wszystkich tych wymogów wydaje się niezbędne w demokratycznym państwie prawa, podczas kiedy ustawodawca w uzasadnieniu do ustawy penalizującej przygotowanie do prania pieniędzy powołał się praktycznie tylko na raport Komitetu Moneyval, twierdząc, że wskazana zmiana przepisów wynika z zobowiązań zaciągniętych przez RP w sferze prawa międzynarodowego publicznego. W związku z powyższym należy rozważyć, czy zalecenia Komitetu Moneyval mogą stanowić jedyne uzasadnienie dla uchwalenia ustawy.

³ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.); dalej: k.k.

⁴ Druk nr 3659 – rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <http://bit.ly/zp19-3-8>, s. 8 i n. (dostęp: 15 października 2018 r.); dalej: uzasadnienie do ustawy.

⁵ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie Zasad techniki prawodawczej (Dz. U. Nr 100, poz. 908).

⁶ Art. 34 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: M. P. z 2018 r. poz. 729).

Niezbędne w kontekście oznaczenia stopnia celowości penalizacji formy stadialnej przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy jest przedstawienie, jak znaczącym problemem dla państwa polskiego jest proceder prania pieniędzy.

W toku prac nad ustawą, przeciwko penalizacji formy stadialnej przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy opowiedziały się Biuro Analiz Sejmowych i Sąd Najwyższy⁷. Pomimo krytycznych uwag ekspertów ustawodawca uchwalił ustawę, w związku z czym należy rozważyć, czy art. 299 § 6a przyczyni się do skuteczniejszego przeciwdziałania procederowi prania pieniędzy. Do udzielenia odpowiedzi na to pytanie niezbędne będzie przeanalizowanie, jakiego rodzaju zachowania mogą składać się na formę stadialną przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy i czy nie były one karalne przed omawianą nowelizacją kodeksu karnego.

W pracy zastosowano metody badawcze: analizy danych zastanych (piśmiennictwa i orzecznictwa) oraz analizy tekstu prawnego.

2. PRZYCZYNY PENALIZACJI FORMY STADIALNEJ PRZYGOTOWANIA DO PRZESTĘPSTWA PRANIA PIENIĘDZY

Zgodnie z uzasadnieniem do ustawy przyczyną kryminalizacji formy stadialnej przygotowania w odniesieniu do przestępstwa prania pieniędzy były zalecenia Komitetu Moneyval wytykające Polsce niedostosowanie się do standardu międzynarodowego oraz lakonicznie ujęte przez ustawodawcę „poważne” zagrożenie płynące z tego procederu. W związku z powyższym należy zbadać stosunek międzynarodowego standardu prawnego w zakresie penalizacji przygotowania do prania pieniędzy do stosunku polskiego standardu prawnego w omawianym zakresie przed wejściem w życie art. 299 § 6a k.k.

⁷ A. SAKOWICZ, *Opinia prawna na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 3659), <http://bit.ly/zp19-3-9> (dostęp: 16 października 2018 r.).

2.1. Przyczyny uchwalenia art. 299 § 6a k.k.

Ostatnia nowelizacja art. 299 k.k. dodała do niego § 6a penalizujący formę stadialną przygotowania do prania pieniędzy. Głównym powodem penalizacji formy stadialnej przygotowania, w odniesieniu do przestępstwa prania pieniędzy, była potrzeba implementacji zaleceń Komitetu Moneyval. Zalecenia te znalazły się w corocznym raporcie Moneyval dokonującym ewaluacji przepisów i środków podejmowanych przez państwa-strony w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy⁸.

Rząd RP w lipcu 2015 r. postanowił uwzględnić zalecenia Moneyval i sporządził projekt ustawy penalizującej przygotowanie do przestępstwa prania pieniędzy. Uzasadnienie do projektu ustawy, w zakresie, w którym odnosi się do art. 299 § 6a k.k., ogranicza się do konieczności dostosowania polskiego systemu prawnego do zaleceń Komitetu Moneyval oraz do stwierdzenia, że konsekwencje przestępstwa prania pieniędzy są „poważne”, gdyż powodują zacieranie śladów innych przestępstw.

Projekt ustawy wprowadzającej powyższe zmiany do kodeksu karnego, w zakresie, w którym penalizuje przygotowanie do przestępstwa prania pieniędzy, spotkał się z krytyką Sądu Najwyższego i z krytyką Biura Analiz Sejmowych. W opinii prawnej Biura Analiz Sejmowych słusznie zwrócono uwagę, że ustawodawca już na etapie uzasadnienia popełnił błąd, ponieważ niesłusznie usiłował dokonać transpozycji czynności przygotowawczych zawartych w systemie *common law* na normę prawną systemu kontynentalnego. Czynności przygotowawcze w systemie *common law* są rozumiane o wiele szerzej niż w polskim systemie prawnym. Część działań, które w systemie *common law* są karalne jako czynności przygotowawcze do prania brudnych pieniędzy, w polskim prawie karnym karana jest już jako czynność w formie stadialnej usiłowania. Przykładem takiego działania może być „zawarcie przez dwie co najmniej osoby porozumienia nastawionego na wspólne wykonanie czynu zabronionego, któremu towarzyszy podjęcie przez każdego z uczestników porozumienia czynności zmierzających bezpośrednio do dokonania”. Ostatnim, również słusznym zarzutem autora

⁸ Annual Reports On Moneyval's Activities 2013, <https://rm.coe.int/annual-report-on-moneyval-s-activities-2013/1680714c15> (dostęp: 15 października 2018 r.), s. 27 i n.

opinii Andrzeja Sakowicza, jest zarzut skierowany wobec tej części uzasadnienia do projektu ustawy, w którym ustawodawca twierdzi, że penalizacja przygotowania uprości postępowanie dowodowe. Twierdzenie to jest zdaniem autora opinii A. Sakowicza niesłuszne, gdyż „ułatwienia dowodowe w tym zakresie nie tylko nie mogą stanowić wystarczającej podstawy kryminalizacji, lecz również są fikcyjne”⁹.

2.2. Międzynarodowy standard prawny w zakresie kryminalizacji prania pieniędzy

Międzynarodowy standard prawny w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oparty jest przede wszystkim na rekomendacjach FATF, umowach międzynarodowych, dyrektywach unijnych oraz zaleceniach innych międzynarodowych organizacji, agencji, komitetów.

FATF jest międzyrządową organizacją, której zadaniem jest przygotowywanie i wspieranie działań służących zwalczaniu procederu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Polska nie jest członkiem FATF, chociaż aplikację o przyjęcie w poczet członków tej organizacji złożyła już w roku 2004¹⁰. Mimo braku członkostwa w tej organizacji nie sposób odtwarzać standardu międzynarodowego w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy bez odtworzenia rekomendacji FATF. W świetle tych rekomendacji kraje powinny penalizować pranie pieniędzy, opierając się na konwencji wiedeńskiej oraz konwencji z Palermo¹¹. Pierwsza ze wskazanych konwencji nakazuje kryminalizację czynności sprawczych, takich jak: nabywanie, posiadanie, użytkowanie mienia, o którym wiadomo w chwili jego otrzymania, że pochodzi z określonego przestępstwa; udział, współudział lub znowę, mającą na celu popełnienie lub próbę

⁹ A. SAKOWICZ, *op. cit.*, s. 8.

¹⁰ Grupa FATF, <https://www.mf.gov.pl/documents/764034/1002265/Grupa+FATF.pdf> (dostęp: 1 listopada 2018 r.).

¹¹ Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Międzynarodowe Standardy Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu oraz Proliferacji, Rekomendacje FATF, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Rekomendacje_FATF_40223.pdf, s. 7 (dostęp: 1 listopada 2018 r.).

popęlnienia przestępstwa¹². Druga z powołanych konwencji ustanawia wprost wymóg penalizacji formy stadialnej dokonania i usiłowania¹³.

Umowami międzynarodowymi niezawartymi w rekomendacjach FATE, których regulacje warto przytoczyć dla odtworzenia standardu międzynarodowego, są konwencja strasburska oraz konwencja warszawska¹⁴.

Zgodnie z konwencją strasburską państwa zobowiązane są do penalizacji umyślnej konwersji lub transferu mienia w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia mienia lub też w celu udzielenia pomocy osobie zaangażowanej w popełnienie przestępstwa głównego; zatajenia lub ukrycia prawdziwej natury mienia ze świadomością, że mienie to stanowi korzyść majątkową pochodzącą z przestępstwa. Dodatkowo państwa sygnatariusze powinny z zastrzeżeniem zasad konstytucyjnych i podstawowych koncepcji ich systemów prawnych dokonać penalizacji: nabycia, posiadania lub korzystania z mienia, ze świadomością w chwili jego otrzymania, że mienie to pochodzi z przestępstwa; współudziału w praniu pieniędzy, związku lub zмовie mających za cel pranie pieniędzy; pomocnictwa, podżegania, ułatwiania i doradzenia do prania pieniędzy¹⁵.

Konwencja warszawska powtarza zobowiązania zawarte w konwencji strasburskiej, zaostrzając jednocześnie jej wymogi, poprzez zobligowanie państw sygnatariuszy do penalizacji kwestii uznanych w konwencji strasburskiej za dodatkowe.

¹² W. FILIPKOWSKI, *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Kraków 2004, s. 122.

¹³ Konwencja Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzona w Wiedniu 20 grudnia 1988 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 15, poz. 69); Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158).

¹⁴ Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzona w Strasburgu 8 listopada 1990 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394); Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu z 16 maja 2005 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028).

¹⁵ W. FILIPKOWSKI, *Zwalczanie...*, s. 123 i n.

Najnowszą (czwartą) dyrektywą unijną poruszającą kwestię prania pieniędzy jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20 maja 2015 r.¹⁶, która zgodnie z jej art. 1 ust. 3 zobowiązuje państwa wprost do kryminalizacji udziału, współudziału, usiłowania, pomocnictwa, podżegania, ułatwiania oraz doradzania przy praniu pieniędzy.

Do organizacji i agencji międzynarodowych, których działanie jest istotne w świetle ustalenia międzynarodowego standardu przeciwdziałania praniu pieniędzy, należą: Komitet Moneyval oraz Bazylejski Komitet do spraw Nadzoru Bankowego.

Komitet Moneyval zajmuje się przeprowadzaniem wzajemnych ewaluacji narodowych. W ich ramach bada on jakość systemów przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu w państwach członkowskich¹⁷. Zgodnie z art. 1 rezolucji Rady Europy nadającej statut Komitetowi Moneyval, organ ten stanowi jedynie „ciało Rady Europy monitorujące system przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu”¹⁸, w nomenklaturze międzynarodowej jest to tzw. „FATF style regional body”. W związku z powyższym pod żadnym pozorem nie można przyjąć, że stanowisko wyrażone przez Komitet Moneyval w raporcie ewaluacyjnym jest w jakiegokolwiek mierze wiążące dla państw członkowskich.

W ramach raportu Moneyval obejmującego czwartą ewaluację systemu prawnego Polski w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy zarzucono Polsce, że nie wypełnia zobowiązań zaciągniętych w konwencji warszawskiej. Moneyval uważa, że polski system prawny nie penalizuje zawartej w art. 9 ust. 2 lit. d konwencji warszawskiej umowy

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz. Urz. UE L 141/73).

¹⁷ Komitet Moneyval, <http://bit.ly/zp19-3-11> (dostęp: 25 października 2018 r.).

¹⁸ Resolution CM/Res(2013)13 on the statute of the Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL), <http://bit.ly/zp19-3-10> (dostęp: 25 października 2018 r.).

i współdziałania w celu popełnienia przestępstwa (ang. *association, conspiracy*). Moneyval argumentuje to tym, że zмова i współdziałanie w polskim systemie prawnym penalizowane są wyłącznie jako przestępstwo udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, podczas kiedy zмова i współdziałanie w nomenklaturze Moneyval rozumiane są jako związek mniej ścisły od polskiej definicji zorganizowanej grupy przestępczej¹⁹. Biorąc powyższe pod uwagę, należy uznać, że w świetle standardów Moneyval karalna winna być zмова (wejście w porozumienie) do przestępstwa prania pieniędzy oraz współsprawstwo.

W ramach Bazylejskiego Komitetu do spraw Nadzoru Bankowego ogłoszono deklarację zaleceń dotyczących zapobiegania przestępczemu wykorzystaniu systemów bankowych do celu prania pieniędzy. Dokument ten nie ma charakteru prawnie wiążącego i zawiera wytyczne skierowane do instytucji finansowych²⁰. Nie definiuje on proceduru prania pieniędzy, odsyłając w tym zakresie do regulacji krajowych i międzynarodowych²¹.

3. KRYMINALIZACJA PRZESTĘPSTWA PRANIA PIENIĘDZY W POLSCE A STANDARD MIĘDZYNARODOWY

W ramach tego rozdziału zbadane zostanie, czy czynności z zakresu prania pieniędzy penalizowane przez polskie prawo karne przed wejściem w życie art. 299 § 6a k.k. były w pełni zgodne z omówionym standardem międzynarodowym. Omówione zostanie, co składa się na formę stadiálną przygotowania w polskim prawie karnym, a także jakie czynności składają się w ujęciu kryminologicznym na fazę przygotowawczą prania pieniędzy.

¹⁹ A. SAKOWICZ, *op. cit.*, s. 5.

²⁰ M. SMOLAK, *Formy zwalczania proceduru prania brudnych pieniędzy*, «Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego» 9/2013, s. 302.

²¹ W. FILIPKOWSKI, *Zwalczanie...*, s. 128.

3.1. Forma stadialna przygotowania w polskim prawie karnym

Forma stadialna przygotowania stypizowana została w art. 16 § 1 k.k. Zgodnie z powyższą normą prawną przygotowanie zachodzi tylko wtedy, gdy sprawca w celu popełnienia czynu zabronionego podejmuje czynności mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, w szczególności w tymże celu wchodzi w porozumienie z inną osobą, uzyskuje lub przysposabia środki, zbiera informacje lub sporządza plan działania. Przygotowanie wypełnia obszar pomiędzy bezkarnym powzięciem decyzji o dokonaniu czynu zabronionego a karalnym usiłowaniem. Stanowi zatem ono uzewnętrznione zachowanie się, które nie spełnia jednak znamienia bezpośredniego zmierzania do dokonania²². Głównym celem przygotowania jest ułatwienie przeprowadzenia lub poprawienie jakości przeprowadzenia czynności przestępnej. Jest to zatem etap przeddokonania czynu zabronionego, zwiększający prawdopodobieństwo, że czyn zabroniony zostanie dokonany²³. Czynności przygotowawcze muszą obiektywnie przybliżyć sprawcę do popełnienia czynu zabronionego, gdyż brak jest odpowiedzialności za przygotowanie nieudolne²⁴.

3.2. Czynności składające się w ujęciu kryminologicznym na pranie pieniędzy

Pranie pieniędzy jest procederem wieloetapowym; co do zasady w ramach tego procederu wyróżnia się trzy fazy: fazę umiejscowienia (ang. *placement*), fazę maskowania (ang. *layering*) oraz fazę integracji (ang. *integration*)²⁵.

Faza umiejscowienia polega na fizycznym rozporządzeniu przychodami pochodzącymi z przestępstwa pierwotnego. Jest to najbardziej

²² W. WRÓBEL, A. ZOLL, *Polskie prawo karne – część ogólna*, Kraków 2010, s. 240.

²³ M. MAŁECKI, *Przygotowanie do przestępstwa – analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2016, s. 45.

²⁴ K. WIAK, *Komentarz do art. 16 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. GRZEŚKOWIAK, Legalis 2018.

²⁵ K. LEWANDOWSKA, *Zjawisko prania brudnych pieniędzy*, «Finanse i Prawo Finansowe» 4/2017, s. 62.

krytyczny etap procederu, ze względu na największe prawdopodobieństwo wykrycia przestępstwa prania pieniędzy²⁶.

Faza maskowania zwana również „warstwowaniem” polega na „odseparowaniu nielegalnych korzyści od ich źródła poprzez stworzenie kompleksu warstw w postaci transakcji finansowych ukierunkowanych na urwanie śladów rachunkowych oraz zabezpieczenie anonimowości osób uczestniczących w procederze”²⁷.

Faza integracji polega na nadaniu wartościom finansowym, których nielegalne pochodzenie zostało ukryte w fazie maskowania, nowego, legalnego pochodzenia²⁸.

Dość często w doktrynie wyodrębnia się także tzw. fazę wstępną, która poprzedza fazę umiejscowienia. Służy ona przygotowaniu całego procederu prania pieniędzy²⁹.

3.2.1. Zakładanie rachunku bankowego na „słupa”

Przestępcy zajmujący się praniem pieniędzy dosyć często w ramach tego procederu korzystają z pomocy tzw. słupów, czyli „osób, które firmują swoim nazwiskiem jakieś działanie, w celu ukrycia faktycznego inspiratora lub uczestnika”³⁰. Jedną z metod prania pieniędzy z wykorzystaniem „słupa” jest założenie „fikcyjnego” rachunku bankowego na „słup”. Rachunek taki może być otwarty za zgodą „słupa”, który za odpowiednią opłatą zgadza się firmować swoim nazwiskiem działalność w ramach tego rachunku bankowego, ale może być on otwarty również bez jego zgody, na przykład poprzez zastosowanie sfałszowanych czy też skradzionych dokumentów. Rachunek ten wykorzystany może być następnie do wpłaty na niego środków pochodzących z działalności przestępczej, a ostatecznie posłużyć może do stworzenia „łańcuszka” przelewów pomiędzy kilkoma „fikcyjnymi” rachunkami bankowymi, wśród których znajdują się przelewy do tzw. rajów podatko-

²⁶ W. FILIPKOWSKI, *Zwalczanie...*, s. 64.

²⁷ *Ibidem*, s. 68.

²⁸ *Ibidem*, s. 71.

²⁹ *Ibidem*, s. 62.

³⁰ *Wielki słownik języka polskiego*, red. P. ŹMIGRODZKI, <http://bit.ly/zp19-3-12> (dostęp: 3 listopada 2018 r.).

wych³¹. Takie obracanie środkami finansowymi w ramach „łańcuszka” przelewów może bardzo skutecznie doprowadzić do zatarcia źródła ich pochodzenia.

Każda z czynności prania pieniędzy w ramach omawianej metody była już karalna przez kodeks karny jeszcze przed penalizacją przygotowania do prania pieniędzy. Werbujący „słupa” lub pracownika banku podlega odpowiedzialności karnej za podżeganie do dokonania czynu zabronionego; zwerbowany „słup” podlega odpowiedzialności karnej za pomocnictwo do dokonania czynu zabronionego; sfałszowanie dokumentu to przestępstwo stypizowane w art. 270 k.k.; posługiwanie się, kradzież lub przywłaszczenie cudzego dokumentu tożsamości to przestępstwo stypizowane w art. 275 k.k.

3.2.2. Zakładanie spółek wydmuszek

Spółki wydmuszki (ang. *nutshell corporation*) zwane również spółkami przykrywkami (ang. *shell corporation*) to spółki nieposiadające własnych środków i oparcia finansowego w podmiotach założycielskich³². W praktyce zarządzane są one przez inną spółkę posiadającą duży majątek. Symboliczny kapitał spółki wydmuszki uniemożliwia wyegzekwowanie długów przez wierzycieli³³.

Spółki wydmuszki tworzone są najczęściej w „rajach podatkowych”. Ich przydatność w zakresie prania pieniędzy objawiać się może na wiele sposobów. Po pierwsze – czynią one znacznie skuteczniejszą fazę maskowania, gdy należą do łańcuszka przelewów. Po drugie – umożliwiają one zastosowanie „kredytu dla siebie” (ang. *loan back*). Metoda ta polega na stworzeniu fikcyjnego przedsiębiorstwa, które otrzyma pieniądze w ramach kredytu od banku. W takim wypadku spółka wydmuszka z siedzibą w „raju podatkowym” otwiera rachunek w polskim banku, przelewa na niego pieniądze pochodzące z przestępstw, które stanowią zabezpieczenie dla otrzymania kredytu z banku przez spółkę

³¹ K. LEWANDOWSKA, *op. cit.*, s. 19.

³² Ł. ŁANOSZKA, *Jak uniknąć kłopotów przy inwestowaniu w nieruchomości*, «Nieruchomości» 3/2018, s. 31.

³³ A. SZUMAŃSKI, *Grupy spółek*, [w:] *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. SOŁTYŚSKI, Legalis 2015, nb 118.

dominującą niebiorącą udziału w działalności przestępczej. Po trzecie – umożliwiają one zakup własnego mienia (ang. *buy back*). Metoda ta polega na tym, że spółka dominująca transferuje pieniądze do „raju podatkowego”, gdzie zakłada spółkę wydmuszkę, której właścicielem jest właściciel spółki dominującej. Wytransferowane pieniądze pochodzące z przestępstw stanowią kapitał spółki wydmuszki. Spółka dominująca wykupuje spółkę wydmuszkę, w konsekwencji czego przejmuje jej kapitał, który w toku tego proceduru zostaje „wyprany”. Dodatkowo środki, którymi spółka dominująca zapłaciła za wykupienie spółki wydmuszki, wpływają na rachunek bankowy właściciela spółki dominującej (gdyż był on właścicielem spółki wydmuszki)³⁴.

Przytoczone powyżej metody stanowią jedynie przykładowe wyliczenie, ponieważ w rzeczywistości liczba metod, za pomocą których można prac pieniądze z wykorzystaniem spółek wydmuszek, jest ograniczona wyłącznie pomysłowością przestępców.

Do fazy wstępnej prania pieniędzy przy metodach związanych z zastosowaniem spółki wydmuszki zawsze będzie należało założenie takiej spółki bądź przystosowanie spółki już istniejącej do tej roli. Oczywiście samo założenie spółki w „raju podatkowym” nie stanowi czynu zabronionego. Założenie jednak spółki w „raju podatkowym” i wykorzystanie jako kapitału zakładowego do jej założenia środków pochodzących z przestępstwa stanowić będzie przestępstwo prania pieniędzy.

Jak wykazano wyżej, dla efektywnego wykorzystania spółek wydmuszek przy większości metod prania pieniędzy niezbędne jest wcześniejsze wytransferowanie środków majątkowych do „raju podatkowego”. W takim wypadku dojdzie zaś do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy w fazie stadialnej dokonania.

Penalizacja przygotowania do prania pieniędzy może umożliwić pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osób, które przygotowują się do popełnienia przestępstwa prania pieniędzy poprzez założenie spółki wydmuszki nieposiadającej w swoim kapitale środków pochodzących z przestępstw, jednakże zebranie materiału dowodowego umożliwiającego

³⁴ W. JASIŃSKI, *Przeciw szarej strefie. Nowe zasady zapobiegania praniu pieniędzy*, Warszawa 2001, s. 82 i n.

udowodnienie, że osoba zakładająca spółkę wydmuszkę robi to w celu przygotowania do prania pieniędzy, będzie bardzo trudne. Wydaje się, że jedynie zastosowanie jakiejś formy operacji specjalnej w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych, na przykład prowokacji lub podsłuchu, mogłoby pozwolić na zebranie wystarczających dowodów.

3.2.3. Przewóz środków finansowych przez granice kraju

Transport wartości majątkowych poza granice kraju celem ukrycia ich nielegalnego pochodzenia jest jedną z najprostszych metod prania pieniędzy. Może on nastąpić w sposób klasyczny, tj. poprzez zabranie gotówki i przewiezienie jej „na sobie lub ze sobą” (w kieszeniach, w walizce, w plecaku), ale może on również nastąpić poprzez przewiezienie nośnika, na którym znajdują się środki finansowe. Takim nośnikiem może być na przykład karta prepaid zasilona środkami pochodzącymi z działalności przestępczej. Przewiezienie środków finansowych za granicę zacierza źródło ich pochodzenia, nawet jeżeli organy ścigania w państwie, do którego środki zostały wwiezione, będzie miało uzasadnione podejrzenie co do przestępnego ich pochodzenia, to zazwyczaj będzie konieczne wystąpienie o pomoc prawną, która jak się nierzadko zdarza, nie jest w ogóle udzielana³⁵. Wywóz środków finansowych pochodzących z czynu zabronionego za granicę stanowi przestępstwo prania pieniędzy w rozumieniu art. 299 § 1 k.k.

Przygotowanie do tej metody prania pieniędzy może polegać na przykład na zakupie za pieniądze pochodzące z przestępstwa określonego dobra, które będzie stanowiło substytut pieniądza wywożonego za granicę (np. brylantów), zakup karty prepaid zarejestrowanej na „słupa”, ukrycie środków finansowych w samochodzie. W przypadku zakupu określonego dobra stanowiącego substytut pieniądza, za pieniądze pochodzące z przestępstwa, dojdzie do popełnienia przestępstwa paserstwa³⁶. Zakup karty prepaid zarejestrowanej na „słup” oraz ukry-

³⁵ R. LIZAK, *Pranie pieniędzy w prawie polskim na tle europejskim, międzynarodowym i amerykańskim*, Legalis 2018; W. FILIPKOWSKI, *Zwalczanie...*, s. 63.

³⁶ M. GAŁĄZKA, *Komentarz do art. 291 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. GRZEŚKOWIAK, Legalis 2018; wyrok SA w Warszawie z 2 czerwca 2017 r., II AKa 156/17, Legalis nr 1636772.

cie środków finansowych w samochodzie można powiązać w procesie karnym z przygotowaniem do przestępstwa prania pieniędzy. W konsekwencji osoba przygotowująca się w ten sposób do przestępstwa prania pieniędzy będzie mogła w obecnym stanie prawnym ponieść rzeczywistą odpowiedzialność karną, podczas kiedy możliwości takiej nie było przed penalizacją formy stadialnej przygotowania do prania pieniędzy.

3.2.4. *Smurfing*

Smurfing służy omińnięciu obowiązkowego stosowania środków bezpieczeństwa finansowego, o których mowa w art. 34 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu³⁷ powyżej określonych kwot wymienionych w art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. W najprostszym układzie, działanie „smurfów” polega na krążeniu wielu z nich po różnych placówkach bankowych, zazwyczaj na terenie dużego miasta, i wpłacanie na jeden rachunek należący do „papy smurfa” kwot nieprzekraczających jednorazowo progów wymienionych w art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Możliwe są bardziej wyrafinowane metody smurfingu, takie jak na przykład zakupywanie papierów wartościowych na okaziciela przez wielu „smurfów”, poniżej kwoty granicznej określonej w art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Takie papiery wartościowe są następnie przekazywane dla „papy smurfa”. Technika ta najlepiej sprawdza się w przypadku zorganizowanych grup przestępczych dysponujących dużą liczbą osób mogących działać jako „smurfy”³⁸.

Biorąc pod uwagę kryminologiczny aspekt procederu prania pieniędzy, smurfing znajduje się na etapie umiejscowienia. Przygotowanie do tego procederu następuje przede wszystkim poprzez zwerbowanie „smurfów”. Przed penalizacją formy stadialnej przygotowania do prania pieniędzy owo werbowanie stanowiło nakłanianie do pomocnictwa w procederze prania pieniędzy, a zatem w konsekwencji było karalne

³⁷ Ustawa z 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. poz. 723, ze zm.).

³⁸ W. FILIPKOWSKI, *Przeciwdziałanie...*, s. 65; M. MAZUR, *Pranie pieniędzy – ujęcie kryminologiczne*, «Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych» 1/2006, s. 142; W. JASIŃSKI, *Przeciw...*, s. 78-79.

jako podżeganie. Dodatkowo „smurf” wraz z podżegaczem mogli ponieść także odpowiedzialność karną za pozostające w zbiegu przestępstwo paserstwa.

3.2.5. *Mieszanie*

Mieszanie (blending) to jedna z najstarszych metod prania pieniędzy. Polega ona na wymieszaniu dochodów pochodzących z legalnej działalności gospodarczej z dochodami pochodzącymi z czynów zabronionych. Używane są do tego celu przedsiębiorstwa, w których przepływ gotówki jest duży, ale jednocześnie trudny do ustalenia ze względu na specyfikę branży. Do tego rodzaju działalności należą na przykład pralnie, kasyna, kancelarie prawne³⁹. Prowadzący działalność udają, że sprzedali większą ilość towaru lub większą ilość usług niż w rzeczywistości, przez co fikcyjnie zwiększają dochody. Różnica pomiędzy rzeczywistymi dochodami a dochodami fikcyjnymi pokrywana jest środkami finansowymi pochodzącymi z czynów zabronionych. Wartości majątkowe pochodzące z czynów zabronionych pokrywające ową różnicę stają się „wypranymi” wartościami majątkowymi.

Poważną wadą tej metody dla przestępców jest konieczność opodatkowania fikcyjnego dochodu. W Polsce obowiązują zaś stosunkowo duże podatki, które czynią tę metodę niezbyt korzystną dla przestępców chcących zalegalizować wartości majątkowe pochodzące z czynów zabronionych.

Przygotowanie do „mieszania” następuje poprzez założenie działalności gospodarczej, w ramach której wykonywana będzie działalność gospodarcza. W przypadku gdy przestępca nie chce być powiązany z tym procederem, może skorzystać z pomocy „słupa”, który założy w swoim imieniu jednoosobową działalność gospodarczą bądź też spółkę z o.o.

Założenie spółki w celu wykorzystania jej w procederze prania pieniędzy do „mieszania” nie było karalne na gruncie przepisów obowiązujących w Polsce przed 13 lutego 2016 r. Brak było instytucji prawnej, która mogłaby zezwolić na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osobę, która czyniła to poza zorganizowaną grupą bądź związkiem

³⁹ M. MAZUR, *op. cit.*, s. 142 i n.

przestępczym. Jeżeli osoba chcąca wyprać pieniądze chciała skorzystać z pomocy „słupa”, to werbując go, wypełniała dyspozycję normy prawnej statuującej podżeganie. Obecnie mimo karalnego przygotowania do prania pieniędzy, w świetle konstytucyjnej zasady swobody działalności gospodarczej, trudno wyobrazić sobie sposób, za pomocą którego można udowodnić oskarżonemu, że spółka, którą założył samodzielnie, została założona w ramach przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy.

3.3. Stosunek standardu kryminalizacji prania pieniędzy w Polsce do standardu międzynarodowego, przed penalizacją przygotowania do prania pieniędzy

Z omówionego standardu prawnego w zakresie kryminalizacji prania pieniędzy wynika, że ani rekomendacje FATF, ani żadna umowa międzynarodowa, której Polska jest stroną, ani dyrektywy unijne nie wymagają penalizacji przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy. Starając określić się w jednym zdaniu międzynarodowy standard prawny w zakresie penalizacji przestępstwa prania pieniędzy, należy stwierdzić, że państwa zobowiązane są do kryminalizacji umyślnego usiłowania oraz dokonania (w tym także do współdziałania, zмовy, pomocnictwa, podżegania, ułatwiania i doradzania), transferu, konwersji, nabycia, posiadania, użytkowania, ukrywania mienia, o którym wiadomo w chwili jego otrzymania, że pochodzi z przestępstwa.

Standard międzynarodowy kształtują także w pewnej mierze organizacje i agencje międzynarodowe inne niż FATF, zajmujące się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy. Do najistotniejszych należy zaliczyć Komitet Moneyval oraz Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego. Komitet Bazylejski nie porusza w ogóle tematyki kryminalizacji przestępstwa prania pieniędzy, pozostawiając tę kwestię prawodawstwu państwowemu. Komitet Moneyval zajmuje się sporządzaniem raportów, w których dokonując wykładni dyrektyw unijnych oraz umów międzynarodowych, porównuje standard prawny w poszczególnych krajach do standardu określonego przez dyrektywy unijne i umowy międzynarodowe. W związku z czym standard Komitetu Moneyval jest jedynie standardem pochodnym. W jego świetle karalna winna być zмова

i współdziałanie w przestępstwie prania pieniędzy, które osiągnięte powinno być poprzez penalizację przygotowania do prania pieniędzy.

W części II.2 niniejszego opracowania wykazano na podstawie przedstawienia konkretnych metod prania pieniędzy, że w znakomitej większości przypadków zmowa i współdziałanie były karalne przed penalizacją przygotowania do prania pieniędzy za pośrednictwem instytucji prawa karnego zawartych w części ogólnej, takich jak podżeganie czy pomocnictwo.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że polski standard przeciwdziałania praniu pieniędzy odpowiadał standardowi międzynarodowemu już przed penalizacją formy stadialnej przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy.

4. KONSEKWENCJE PENALIZACJI FORMY STADIALNEJ PRZYGOTOWANIA DO PRZESTĘPSTWA PRANIA PIENIĘDZY

W roku 2013 wszczęto 212 postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwo z art. 299 k.k. Do etapu postępowania sądowego dotarło 170 spraw, zaś ostateczna liczba wyroków skazujących to jedynie 37⁴⁰, czyli jedynie w niespełna 22% aktów oskarżenia, które zostały wniesione do sądu, postępowanie zakończyło się wydaniem wyroku skazującego. W analogicznym okresie, dla wszystkich aktów oskarżenia wniesionych do sądów, skuteczność prokuratorów w zakresie uzyskania wyroku skazującego wyniosła około 89%⁴¹. Jak pokazują dane statystyczne, postępowanie karne prowadzone w sprawie o przestępstwo prania pieniędzy z niekaralną formą stadialną przygotowania rzadko kiedy kończyło się wyrokami skazującymi. Okoliczność ta wynika przede wszystkim z trudności o charakterze dowodowym. Dodatkowo osoby zajmujące

⁴⁰ K. ONTRACK i CHMIELNIAK ADWOKACI, *Raport pranie pieniędzy*, https://bialekolnierzki.com.pl/wp-content/uploads/2014/12/Pranie_Pieniedzy_RAPORT_2014.pdf (dostęp: 4 listopada 2018 r.).

⁴¹ Zestawienia statystyczne do Sprawozdania Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2013 r., <http://bit.ly/zp19-3-13>, s. 114 (dostęp: 4 listopada 2018 r.).

się praniem pieniędzy są co do zasady osobami majątymi, a zatem stać ich na opłacenie najlepszych obrońców.

Ze względu na znaczną złożoność postępowań karnych w sprawach dotyczących przestępstwa prania pieniędzy nie sposób póki co zanalizować, jak zmiana przepisów wpłynęła na dane statystyczne. W związku z czym należy zastosować analizę dogmatyczną przepisów i na tej podstawie określić, jakie konsekwencje może pociągnąć za sobą penalizacja formy stadialnej przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy.

Powzięcie przez organ procesowy informacji, że dana osoba wykonuje czynności, które mogą zmierzać do wyprania pieniędzy, przy założeniu, że czynności te wypełniają znamiona przygotowania do prania pieniędzy, nałoży na podstawie art. 303 k.p.k.⁴² w zw. z art. 313 § 1 k.p.k. prawny obowiązek wszczęcia postępowania przygotowawczego oraz przedstawienia zarzutów osobie podejrzanej. Jako że materiał dowodowy w wypadku przedstawienia zarzutu przygotowania do prania pieniędzy będzie co do zasady wątpliwej skuteczności, a to ze względu na dość dużą liczbę możliwych wytłumaczeń, uniemożliwiających przełamanie domniemania niewinności, może dojść w konsekwencji do sytuacji, w której osoby rzeczywiście zmierzające do prania pieniędzy nie poniosą w ogóle odpowiedzialności karnej. Gdyby zaś organ nie był zobowiązany do wszczęcia postępowania już na etapie wątpliwego przygotowania (jak to miało miejsce przed omawianą nowelizacją), to mógłby, działając w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych, rozpracować daną osobę i przedstawić jej zarzuty na etapie usiłowania, na którym to etapie postępowanie dowodowe będzie miało realną szansę wykazać winę podejrzanego. Dodatkowo, jako że przestępstwo prania pieniędzy jest przestępstwem wtórnym do przestępstwa źródłowego, a zatem jest przestępstwem „bez ofiar”⁴³, zaś głównym dobrem prawnym chronionym przez art. 299 k.k. jest obrót gospodarczy, a przede wszystkim

⁴² Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.); dalej: k.p.k.

⁴³ W. FILIPKOWSKI, G. SZCZUCIŃSKI, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w Polsce – wybrane aspekty*, [w:] *Wybrane aspekty zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, red. E. GRUZA, Warszawa 2010, s. 174.

prawidłowe funkcjonowanie systemu bankowego i finansowego⁴⁴, a pobocznym prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości⁴⁵, toteż zatrzymanie i przedstawienie zarzutów na etapie usiłowania, a nie na etapie przygotowania, w przypadku czynu stypizowanego w art. 299 § 1 k.k., w takim samym stopniu uniemożliwi naruszenie dobra prawnego.

Odmiennie ma się jednak sytuacja w odniesieniu do przestępstwa prania pieniędzy stypizowanego w art. 299 § 2 k.k. Przestępstwo to, jak wspomniano, jest również penalizowane już na etapie przygotowania. Dokonanie penalizacji etapu przygotowania w zakresie, w którym penalizuje on przygotowanie do transferu lub konwersji, wydaje się słusznym rozwiązaniem. Transfer polega na przekazaniu środków z jednego rachunku na inny lub z jednego państwa do drugiego, zaś konwersja oznacza zmianę dotychczasowych warunków umowy pożyczki lub kredytu⁴⁶. W przypadku obu tych czynności forma stadialna usiłowania trwa na tyle krótko, że wykrycie przestępstwa na tym etapie wyrządziłoby poważną szkodę w chronionych dobrach prawnych. O ile w przypadku konwersji możliwe byłoby powołanie się na bezwzględną nieważność czynności prawnej i w konsekwencji odwrócenie szkody, to w przypadku transferu zagranicznego mogłaby to być szkoda nieodwracalna.

W odniesieniu do penalizacji przygotowania do przyjęcia środków przez pracownika banku lub innej instytucji wymienionej w ustawie – kryminalizacja ta ma znaczenie dla strony pracownika instytucji finansowej. Przestępca chcący wykorzystać przyjęcie przez pracownika środków pochodzących z przestępstwa celem ich „wyprania”, chcąc uniknąć odpowiedzialności karnej, najprawdopodobniej wejdzie wcześniej w porozumienie z tymże pracownikiem. Wchodząc w porozumienie z pracownikiem banku, podżega on go do popełnienia przestępstwa, a zatem nawet przy braku penalizacji przygotowania, strona podżegająca mogła ponieść odpowiedzialność karną za ten czyn. Pracownik instytucji finansowej odpowiedzialność tę mógł ponieść jednak dopiero, gdy usiłował dokonać czynu opisanego w art. 299 § 2 k.k.

⁴⁴ B. HOŁYST, *op. cit.*, s. 399.

⁴⁵ K. NITKOWSKI, *Przestępstwa w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2014, s. 76.

⁴⁶ M. KULIK, *Komentarz do art. 299 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013, s. 696.

5. ZAKOŃCZENIE

Omówione w artykule metody prania pieniędzy wykazały, że dla większości z nich już etap wstępny tego proceduru, pokrywający się co do zasady z kodeksowym rozumieniem przygotowania do przestępstwa, był penalizowany na mocy instytucji części ogólnej kodeksu karnego, takich jak: podżeganie czy też pomocnictwo. Część czynności w ramach etapu wstępnego była zaś karalna na gruncie całkowicie niepowiązanych z praniem pieniędzy typów przestępstw, takich jak: paserstwo, sfałszowanie dokumentu, kradzież bądź użycie cudzego dowodu tożsamości.

Komitet Moneyval nieprawidłowo dokonał analizy prawno-porównawczej polskiego systemu prawnego w stosunku do standardu międzynarodowego, w zakresie kryminalizacji przestępstwa prania pieniędzy. Raport Moneyval nie uwzględnił instytucji części ogólnej polskiego kodeksu karnego, takich jak: podżeganie, pomocnictwo, a także nie uwzględnił poszczególnych typów przestępstw występujących w polskim prawie karnym, niepowiązanych z przestępstwem prania pieniędzy, które jednak umożliwiają karanie etapu wstępnego proceduru prania pieniędzy. Dodatkowo, jak słusznie wskazał A. Sakowicz, kontrolerzy Moneyval w niewłaściwy sposób porównali czynności przygotowawcze w rozumieniu systemu *common law*, który został przyjęty za wzorzec, do funkcjonującego w Polsce systemu prawa kontynentalnego.

Uchwalenie ustawy, na mocy której dokonano penalizacji przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy, nastąpiło w oparciu o błędne przekonanie ustawodawcy, że zalecenia Komitetu Moneyval są wiążące wobec państwa, w stosunku do którego zostały wydane. W konsekwencji ustawodawca, pomimo uwag Biura Analiz Sejmowych oraz Sądu Najwyższego, nie podjął rozważań w zakresie skutków, jakie może przynieść penalizacja przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy.

Penalizacja formy stadialnej przygotowania w znikomym stopniu może przyczynić się do skuteczniejszego (efektywnego) przeciwdziałania przestępstwu prania pieniędzy stypizowanemu w art. 299 § 1 k.k. Skuteczność ta zdaniem autora, ze względów natury proceduralnej (konieczność przełamania domniemania niewinności), zawężona zostanie w praktyce do karania wejścia w porozumienie. W niektórych

przypadkach, w których dojdzie do popełnienia przestępstwa przygotowania do prania pieniędzy, ze względu na ciężący na organie powołanym do ścigania przestępstw obowiązek wszczęcia postępowania przygotowawczego oraz przedstawienia zarzutów osobie podejrzanej, od razu gdy organ poweźmie uzasadnione podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, może doprowadzić do „spłoszenia” przestępcy oraz ujawnienia prowadzonych wobec niego niejawnych działań. W wypadku takim, z powodu wspomnianych już względów dowodowych, może wcale nie dojść do skazania takiej osoby, podczas kiedy wszczęcie postępowania na etapie usiłowania mogłoby skutkować wyrokiem skazującym. Penalizacja formy stadialnej przygotowania do przestępstwa z art. 299 § 1 k.k. raczej nie przyczyni się do lepszej ochrony dóbr prawnych zagrożonych tym przestępstwem.

Penalizacja formy stadialnej przygotowania do przestępstwa prania pieniędzy może przyczynić się do skuteczniejszego przeciwdziałania przestępstwu prania pieniędzy stypizowanemu w art. 299 § 2 k.k. Co do zasady, dla dokonania tego przestępstwa niezbędne jest uprzednie wejście w porozumienie osoby piorającej pieniądze z pracownikiem instytucji finansowej. Udowodnienie wejścia w porozumienie nie jest procesem specjalnie trudnym, w związku z czym penalizacja opisanego zachowania nie wpłynie negatywnie na możliwość zebrania dowodów do celów postępowania karnego. Przed penalizacją przygotowania do przestępstwa z art. 299 § 2 k.k., w fazie stadialnej przygotowania, za wejście w porozumienie można było ukarać podżegającego do przestępstwa, nie było jednak możliwości ukarania podżeganego. Jedynym wypadkiem, gdy możliwe było ukaranie podżeganego, była sytuacja, w której wejście w porozumienie wypełniało znamiona przestępstwa udziału w zorganizowanej grupie przestępczej lub gdy działania w ramach zmywy zmierzały bezpośrednio do popełnienia przestępstwa. Penalizacja przygotowania do przestępstwa z art. 299 § 2 k.k. może przyczynić się do lepszej ochrony dóbr prawnych chronionych przez ten przepis, gdyż może przyczynić się do zapobieżenia nieodwracalnym szkodom związanym z transferem środków pochodzących z przestępstwa poza granice kraju.

PRZYGOTOWANIE DO PRZESTĘPSTWA PRANIA PIENIĘDZY

Streszczenie

Unijny Komitet Moneyval w ramach raportu skierowanego wobec Polski, oceniając kryminalizację prania pieniędzy w Polsce, nie uwzględnił różnic panujących między systemem prawa kontynentalnego a systemem common law oraz instytucji części ogólnej polskiego k.k. Wynikiem tego był negatywny raport zarzucający brak kryminalizacji przygotowania do prania pieniędzy. W odpowiedzi na ten raport, ustawodawca pomimo krytyki płynącej ze strony Sądu Najwyższego i Biura Analiz Sejmowych spenalizował formę stadialną przygotowania do prania pieniędzy, uzasadniając to wyłącznie raportem Moneyval.

W artykule odtworzono międzynarodowy standard przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz wykazano, że Polski system prawny w pełni jemu odpowiada. Dowiedziono, że zarzuty Moneyval były niesłusznie, gdyż: po pierwsze komitet ten nieprawidłowo odtworzył standard międzynarodowy, a po drugie faza wstępna prania pieniędzy była w większości przypadków karalna w Polsce jeszcze przed penalizacją formy stadialnej przygotowania. Dowiedziono także, że kraje nie są związane raportami Moneyval. W opracowaniu wyrażono pogląd uzasadniający tezę, że polski system przeciwdziałania praniu pieniędzy mógł stracić na sile wskutek penalizacji formy stadialnej przygotowania do prania pieniędzy.

PREPARATIONS FOR MONEY LAUNDERING

Summary

In a report addressed to Poland assessing Poland's penalisation of money laundering the EU Moneyval Committee failed to take into account the differences between the Continental system of law and common law. Moneyval did not consider certain institutions in the general part of Polish Penal Code, either. As a result it issued a negative report, accusing Poland of failure to criminalise the preparatory stage of money laundering. In response to the report the Polish legislator criminalised the preparatory stage of the commission of money laundering, despite criticism from the Supreme Court and the Bureau of Research attached to the Chancellery of Sejm, justifying its move solely on the grounds of the Moneyval report.

This article presents the international standard for the anti-money laundering system and shows that the Polish legal system is compatible with it. I show that Moneyval's allegations were wrong, firstly because Moneyval misconstrued the international standard, and secondly because most cases of the initial phase of money laundering were punishable in Poland even before the penalisation of the preparatory stage. I also show that countries are not legally bound by Moneyval reports. I express a view that the Polish anti-money laundering system may have become less effective due to the introduction of a special measure to penalise the preparatory stage of money laundering.

Słowa kluczowe: pranie pieniędzy; przygotowanie; penalizacja; Moneyval; smurfing; mieszanie; słupek; transfer; spółka wydmuszka.

Keywords: money laundering; preparation; penalisation; Moneyval; smurfing; blending; straw man; transfer; shell company.

Literatura

FILIPKOWSKI W., SZCZUCIŃSKI G., *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w Polsce – wybrane aspekty*, [w:] *Wybrane aspekty zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, red. E. GRUZA, Warszawa 2010.

- FILIPKOWSKI W., *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Zakamycze 2004.
- GAŁĄZKA M., *Komentarz do art. 291 k.k.*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, red. A. GRZEŚKOWIAK, Legalis 2018.
- HOŁYST B., *Kryminalistyka*, Warszawa 2010.
- JASIŃSKI W., *Przeciw szarej strefie. Nowe zasady zapobiegania praniu pieniędzy*, Warszawa 2001.
- KULIK M., *Komentarz do art. 299 KK*, [w:] *Kodeks karny komentarz*, red. M. MOZGAWA, Warszawa 2013.
- LEWANDOWSKA K., *Zjawisko prania brudnych pieniędzy*, «Finanse i Prawo Finansowe» 4/2017, s. 59-71.
- LIZAK R., *Pranie pieniędzy w prawie polskim na tle europejskim, międzynarodowym i amerykańskim*, Legalis 2018.
- MAŁECKI M., *Przygotowanie do przestępstwa – analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2016.
- NITKOWSKI K., *Przestępstwa w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2014.
- SAKOWICZ A., *Opinia prawna na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (druk sejmowy nr 3659), <http://bit.ly/zp19-3-9>.
- SMOLAK M., *Formy zwalczania procederu prania brudnych pieniędzy*, «Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego» 9/2013, s. 294-305.
- SZUMAŃSKI A., *Grupy spółek*, [w:] *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. SOŁTYSIŃSKI, Legalis 2015.
- WIAK K., *Komentarz do art. 16 KK*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. GRZEŚKOWIAK, Legalis 2018.